

Реформування визначення сфери

державних закупівель за законодавством України

О. В. Ільницький

кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративного та фінансового права Львівського національного університету імені Івана Франка

У статті розглядаються проблеми встановлення сфери дії Закону України «Про здійснення державних закупівель» від 10.04.2014 р. на підставі аналізу основних критеріїв застосування процедур державних закупівель.

Ключові слова: управління бюджетними коштами, державні закупівлі, замовники державних закупівель.

В статье рассматриваются проблемы установления сферы действия Закона Украины «Об осуществлении государственных закупок» от 10.04.2014 г. на основании анализа основных критериев применения процедур государственных закупок.

Ключевые слова: управление бюджетными средствами, государственные закупки, заказчики государственных закупок.

The article examines the problem of determination the scope of the Statute of Ukraine «On government purchases» from 2014/10/04 based on the analysis of the main criteria for the use of government purchases procedures.

Keywords: budget management, government purchases, customers of government purchases.

Ефективність діяльності держави та місцевого самоврядування безпосередньо залежить від правового регулювання економічних відносин, що пов'язані з формуванням, розподілом і використанням публічних фондів грошових коштів, необхідних для вирішення поставлених завдань. У нормативно-правових актах визначається порядок функціонування механізмів, які повинні забезпечити економне та ефективне використання фондів коштів, створених для фінансування соціально-економічного розвитку держави і місцевого самоврядування. При здійсненні публічних видатків особливе місце посідає фінансово-економічний механізм державних закупівель. Згідно з офіційно оприлюдненими відомостями державного статистичного спостереження держава є найбільшим ринковим агентом, який здійснює щорічно закупівлі товарів (робіт, послуг) на загальну суму 13-18 % від ВВП і 37-45 % від суми видатків держави [1].

Проголошені принципи ефективності та результативності, цільового використання бюджетних коштів, публічності і прозорості в організації бюджетної системи України (ст. 7 Бюджетного кодексу України) зумовляють створення та підтримку з боку держави конкурентного середовища при використанні коштів публічних фондів, запобігання проявам корупції у цій сфері і розвитку добросовісної конкуренції. Вказані завдання визначаються як мета правового регулювання Закону України «Про здійснення державних закупівель» від 10.04.2014 р. [2] (далі – Закон). А тому доктринально логічне, практично обґрунтоване та нормативно узгоджене визначення сфери дії відповідних процедур у законодавстві є запорукою успішного виконання зазначеним

інструментом свого завдання у фінансовій системі держави.

Питанню фінансово-правового регулювання такого напрямку публічної фінансової діяльності, як використання коштів централізованих і децентралізованих публічних фондів при здійсненні закупівель, приділено недостатньо уваги на рівні наукових досліджень. Причиною цього слід вважати постійну динаміку змін відповідного законодавства. Однак закономірно постає запитання – чи не перебувають вказані процеси і в зворотній послідовності – чи не є відсутність належного теоретичного наукового підґрунтя причиною нормативного «неспокою» на користь політично-правового конформізму?

Основу теоретичним міркуванням цього дослідження заклали результати праць у сфері фінансово-правової думки (А. К. Воронова, А. А. Нечай, О. П. Орлюк, Л. Ф. Фалько) та економічної теорії (Г. І. Пінькас, Н. Б. Ткаченко). Їхнє поєднання з реаліями нормативно-правового регулювання дозволило сформулювати і обґрунтувати наступні дослідницькі положення.

Метою цієї статті є встановлення нормативних критеріїв визначення сфери державних закупівель за законодавством України, їхнього змісту та впливу на фінансову діяльність.

Нормативно-правове визначення поняття «державні закупівлі» дає надзвичайно обмежене уявлення про сутність вказаного інституту. Так, за змістом п. 3 ч. 1 ст. 1 Закону – це придбання замовником товарів, робіт і послуг у порядку, встановленому цим Законом. Таке визначення, з першого погляду, цілком відповідає цивільно-правовій чи господарсько-правовій суті відносин товарно-грошового обігу і фактично не дозволяє говорити про будь-які особливості правовідносин, що ви-

никають на підставі відповідних правових норм.

Дещо детальніші визначення державних закупівель подають дослідники фінансово-економічного спрямування, зокрема у Великому комерційному словнику наголошено на призначенні державних закупівель, які визначено як форму державного споживання, пов'язану із закупівлею засобів та предметів праці, реалізацією цивільних будівельних програм і фінансуванням капіталовкладень у державні підприємства [3, с. 91], а у Великому тлумачному словнику економічних і юридичних термінів їх охарактеризовано як «державні видатки ... органів влади на кінцеву продукцію підприємств і на будь-яке безпосереднє придбання державою ресурсів, особливо робочої сили, не враховуючи трансфертні платежі» [4, с. 138]. У наведених визначеннях зауважено лише на об'єктах закупівлі, а організаційний момент та суспільне призначення так і цілком не розкриті.

На думку О. Шадріної, яка розглядає державні закупівлі в організаційному аспекті, вони є самостійним інститутом, динамічною багаторівневою системою, яка діє на засадах економічності, ефективності, відкритості, справедливості та відповідальності. До її елементів науковець відносить суб'єкти (суспільство, органи державної влади і місцевого самоврядування, постачальники та ринкова інфраструктура), об'єкти (продукція, яка придбавається за кошти бюджетів усіх рівнів і позабюджетних фондів) та процеси, які у ній відбуваються (придбання продукції у законодавчо визначеному порядку). Наголошуючи на суспільному призначенні державних закупівель, О. Шадріна характеризує їх як ринковий механізм ефективного використання бюджетних коштів для задово-

лення суспільних потреб, дієвий інструмент стимулювання економічного розвитку й вирішення проблеми зайнятості на регіональному рівні [5, с. 35]. Таким чином, із наведених підходів слід зробити висновок, що у вказаних процедурах розкривається дія алокаційної та стабілізаційної функції державних фінансів, які полягають у найбільш ефективному використанні обмежених фінансових ресурсів держави, здійсненні заходів, спрямованих на вирішення соціальних проблем, і стимулюванні економічного розвитку. Отже, у процесі здійснення державних закупівель держава вступає у відносини з юридичними і фізичними особами щодо використання централізованих та децентралізованих коштів на придбання благ і послуг, необхідних їй для виконання конституційно визначених функцій. Сукупність цих грошових відносин становить зміст державних закупівель як економічного поняття [6].

Частина 5 статті 2 та частина 4 статті 40 Закону, фактично дублюючи одна одну, визначили однозначну заборону на укладання договорів та оплату товарів, робіт чи послуг замовниками до/без проведення процедур закупівель, крім випадків, передбачених цим же Законом. Недотримання цієї заборони має своїм наслідком не лише подальшу їх недійсність, а отже, за змістом ст. 216 Цивільного кодексу України – втрату будь-якого зобов'язального значення для сторін, а й створює фактичну підставу для притягнення до встановленого виду юридичної відповідальності порушників.

З метою ж усвідомлення загального значення вказаних процедур для використання публічних фондів коштів слід звернути увагу на основні критерії, якими визначено сферу дії цього Закону. Її формулювання у ст. 2 ґрунтується на не-

обхідності аналізу та розкриття декількох ключових моментів:

- визначення категорій коштів, на які поширюються процедури Закону;
- встановлення правил обчислення вартості предмета закупівлі та його співвідношення з граничними сумами вартості;
- дослідження змісту винятків, передбачених у ч. 3 ст. 2 Закону.

З приводу першого критерію, то остання редакція Закону про державні закупівлі передусім кардинально змінила його визначення, оскільки відмовилася від використання вже традиційного поняття «державні кошти», на які й поширювалися процедури закупівлі. У рамках праворозуміння законодавства про державні закупівлі у попередні роки поняття «державні кошти» було сформульовано надзвичайно широко, фактично ототожнюючи на нормативному рівні кошти всіх централізованих та децентралізованих публічних фондів з державними (в т. ч. кошти фондів місцевого самоврядування і самоврядних фондів соціального призначення, кошти підприємств, установ та організацій державної чи комунальної власності (до речі, у 2012 р. останні були вилучені з переліку «державних коштів», що потягло за собою критику експертного середовища щодо зростання корупційно-тіньової складової у механізмі освоєння публічних фінансових активів за рахунок фондів коштів підприємств із корпоративними правами держави у них).

Звичайно, з огляду на те, що перелічені категорії коштів безпосередньо прив'язані до публічних фінансів, встановлення обмежень на порядок розпорядження ними є виправданим і зрозумілим, однак негативним елементом є централізація понять та названих явищ, що вказувало на державну позицію у вирішенні цього питання [7, с. 108-109].

Закон відмовився від прямого формулювання та використання в означенні державних закупівель поняття «державні кошти». З одного боку, такий підхід слід визнати правильним, виходячи з вищезазначених зауважень до його формулювання, але з іншого – саме через їхню характеристику визначалася сфера дії Закону – кошти публічних грошових фондів. Більше того, законодавець все частіше почав послуговуватися такою нормативною категорією, як державні кошти (наприклад, постановою Кабінету Міністрів України «Про економію державних коштів та недопущення втрат бюджету» від 1.03.2014 р. № 65), а тому вилучення її нормативного визначення зумовлює значну кількість проблем при правозастосуванні.

Як тільки редакція Закону 2014 року відмовилася від використання теоретично хибного поняття «державні кошти», це одразу ж викликало у теоретиків та практиків запитання пошуку альтернативи. Згідно з п. 9 ч. 1 ст. 1 Закону замовниками, які проводять придбання товарів, робіт чи послуг, є органи державної влади та органи місцевого самоврядування, а також юридичні особи (підприємства, установи, організації) та їх об'єднання, які забезпечують потреби держави або територіальної громади, якщо така діяльність не здійснюється на промисловій чи комерційній основі за наявності однієї з таких ознак: юридична особа є одержувачем бюджетних коштів та уповноважена розпорядником бюджетних коштів на здійснення заходів, передбачених бюджетною програмою, в межах такого фінансування; органи державної влади чи органи місцевого самоврядування або інші замовники володіють більшістю голосів у вищому органі управління юридичної особи; у статутному капіталі юридичної особи дер-

жавна або комунальна частка акцій (часток, паїв) перевищує 50 відсотків. До замовників також належать замовники, визначені в п. 1 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про особливості здійснення закупівель в окремих сферах господарської діяльності» як юридичні особи та суб'єкти господарювання, що здійснюють окремі види господарської діяльності.

Формально слід констатувати, що законодавець змінив об'єктний підхід – кошти публічних фондів, на суб'єктний – замовники процедур державних закупівель. Фактичне ж дослідження змісту поняття дозволяє стверджувати те, що Закон поширює сферу своєї дії на всі централізовані та децентралізовані публічні фонди коштів, оскільки перелічені замовники, за системою корпоративних зв'язків і принципами їхньої діяльності, є розпорядниками фондів грошових коштів держави, місцевого самоврядування чи інших суб'єктів, що діють у публічних інтересах, хоча нормативно і є самостійними суб'єктами господарювання. Це покликано зняти питання, які виникають на практиці щодо функціонування низки суб'єктів за рахунків фондів грошових коштів, що мають різну природу походження (бюджетне фінансування, дохід від дозволеної законом господарської діяльності суб'єктів, які не мають статусу бюджетних установ) та поширення у цих випадках дії процедур закупівель. У цьому аспекті, на нашу думку, така реформа узгоджується із доктринальними підходами і її слід було б підтримати.

Але, з іншого боку, прискіпливий аналіз вказує на те, що застосовані у Законі формулювання через загальні та неконкретизовані положення – «... які забезпечують потреби держави або територіальної громади, якщо така діяльність не здійснюється на промисловій чи комерційній основі» – можуть та очевид-

но призводять до суперечностей при тлумаченні змісту сфери дії і потребуватимуть втручання компетентних органів у кожному конкретному випадку.

І такий приклад можна побачити вже зараз – кошти державних та комунальних підприємств. Зважаючи на нормативний статус останніх, що визначений у ст. 74 Господарського кодексу України як комерційного суб'єкта господарювання, їхня діяльність однозначно має «комерційну основу», про яку згадує Закон про державні закупівлі, а отже – виключає їх з-під дії цього Закону, незалежно від джерел фінансування. Це можна стверджувати і на підставі системного аналізу норм Закону про державні закупівлі та Закону України «Про особливості здійснення закупівель в окремих сферах господарської діяльності» від 25.05.2012 р. [8] (зміни до якого вносилися пакетно із новою редакцією Закону про державні закупівлі 10.04.2014 р.). Частина 2 та 3 ст. 2 останнього, при визначенні сфери його дії, містять спеціальні приписи щодо поширення режиму закупівлі як на бюджетні кошти відповідних замовників, так і на кошти юридичних осіб, які провадять діяльність у сферах, визначених цим Законом («власні кошти»), та встановлюють спеціальні межі вартості предметів закупівлі за рахунок власних коштів (для товару (товарів), послуги (послуг) дорівнює або перевищує 1 млн грн, а робіт – 5 млн грн). Відсутність такої нормативної диференціації у «загальному» Законі про державні закупівлі сукупно з проаналізованою зміною концепції визначення сфери дії дає підстави стверджувати про повне виключення державних та комунальних комерційних підприємств з числа замовників. Можна зробити висновок, що йдеться про продовження тенденції звільнення від процедур закупівель де-

централізованих публічних фондів грошових коштів, які акумулюються за наслідками самостійної підприємницької діяльності суб'єктів господарювання.

Однак визначення промислової чи комерційної основи при забезпеченні потреб держави чи територіальної громади можна розтлумачити і як необхідність встановлення існування комерційних договірних відносин саме між публічним суб'єктом та відповідною юридичною особою, яка забезпечує ці потреби. Проте це абсолютно законірно не може впливати на природу фондів грошових коштів такої юридичної особи і порядок їхнього використання. Наприклад, те, що підприємство поставляє продукти харчування у дошкільні заклади або ж канцтовари в органи державної влади, виконує ремонтні роботи у них, жодним чином не робить їх замовниками процедур державних закупівель. Але як вирішувати питання, якщо при цьому можна констатувати інші уточнюючі критерії-підстави, перелічені у п. 9 ч. 1 ст. 1 Закону, наприклад, діяльність із задоволення потреб держави «на комерційній основі» здійснює юридична особа, у статутному капіталі якої державна або комунальна частка акцій (часток, паїв) перевищує 50 відсотків (в т. ч., казенні підприємства, основний дохід яких забезпечує все та ж держава) або ж така юридична особа ще й отримує бюджетне фінансування. В сьогоденних умовах кошти такого підприємства, незалежно від джерел та масових часток у структурі їхніх надходжень, не підпадуть під дію конкурсних процедур закупівель. Однак при загальній дотаційності діяльності публічного сектору економіки таке правило видається нелогічним та несправедливим і перетворюється в дорогу до «викачування коштів» з бюджету та їхню «конверта-

цію» у децентралізовані фонди коштів підприємств.

Дослідники-аналітики сходяться на думці, що всі сумніви в такому разі може розвіяти лише роз'яснення Мінекономрозвитку України з цього питання та наступні коригування Закону про держзакупівлі [9, с. 3-4]. На нашу думку, ці зміни повинні відбуватися у таких напрямках.

Розуміючи бажання нормотворця «прив'язати» застосування механізмів державних закупівель до задоволення публічних потреб та інтересу, нам видається доволі провокативним застосування таких категорій у визначенні замовників, яке має бути надзвичайно конкретним і уникати найменших двозначностей. Зі змісту важко встановити, що означає діяльність із задоволення потреб держави чи територіальної громади, в чому потреби проявляються, хто їх визначає та «матеріалізує». Зрештою, згідно з правовою позицією Конституційного Суду України інтереси держави можуть збігатися цілком, частково або не збігатися зовсім з інтересами державних органів, державних підприємств та організацій чи з інтересами господарських товариств з часткою державної власності у статутному фонді. Проте держава може вбачати свої інтереси не тільки в їх діяльності, а й у діяльності приватних підприємств, товариств (абз. 3, 4 ч. 4 мотивувальної частини Рішення № 3-рп/99 від 8.04.1999 р. [10]). Таким чином, це формулювання є гранично широким та, по суті, не несе жодного конститутивного змістовного навантаження при визначенні характеристики суб'єктного складу, оскільки під нього потенційно потрапляють усі суб'єкти господарювання.

Але ускладнює ситуацію і той факт, що задоволення саме цих потреб на промисловій чи комерційній основі

є підставою для виключення зі сфери дії Закону – із числа замовників процедур. Однозначно встановити це складно з огляду як самого визначення «промислової основи діяльності», що є ненормативним критерієм, так і «комерційної основи діяльності», що за господарським законодавством фактично передбачає встановлення мети – одержання прибутку від діяльності на користь держави чи територіальної громади.

А тому згадкою про мету процедур закупівель доцільно поширити визначення самих державних закупівель, натомість у визначенні замовників залишити лише конкретні формулювання організаційно-правових форм, узгодити його із господарським законодавством і доповнити застерегами щодо беззастережного набуття статусу замовника суб'єктами при використанні бюджетного фінансування. На підставі цих пропозицій вважаємо, що п. 3 ч. 1 ст. 1 Закону має бути сформульований таким чином: «державна закупівля (далі – закупівля) – придбання замовником товарів, робіт і послуг для забезпечення потреб держави, територіальної громади чи задоволення інших публічних інтересів у порядку, встановленому цим Законом», а п. 9 – «замовники – органи державної влади і органи місцевого самоврядування, а також юридичні особи (установи, організації) та їх об'єднання, якщо вони не здійснюють господарську комерційну діяльність, за наявності однієї з таких ознак: юридична особа є одержувачем бюджетних коштів та уповноважена розпорядником бюджетних коштів на здійснення заходів, передбачених бюджетною програмою, в межах такого фінансування; органи державної влади чи органи місцевого самоврядування або інші замовники володіють більшістю голосів у вищому органі управління юридичної особи;

у статутному капіталі юридичної особи державна або комунальна частка акцій (часток, паїв) перевищує 50 відсотків. До замовників також належать замовники, визначені в п. 1 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про особливості здійснення закупівель в окремих сферах господарської діяльності». У разі використання бюджетних коштів, статус замовника набуває будь-яка юридична особа чи інший суб'єкт господарювання, в межах такого бюджетного фінансування».

Прописані у Законі процедури здійснення закупівель є фізично витратними та довгостроковими (наприклад, середній строк від початку торгів до їх завершення становить понад 120 днів [11, с. 8]), що здатні істотно вплинути на оперативність і результативність здійснення важливих соціальних завдань. На шляху таких проблем повинні були б стати два такі критерії сфери дії Закону.

Перш за все, йдеться про граничні величини предметів закупівлі: на сьогодні Закон визначає їх як такі, що дорівнюють або перевищують 100 тис. грн (для товарів і послуг) та 1 млн грн – для робіт (ч. 1 ст. 2 Закону). Вартість предмета закупівлі береться до уваги без врахування податку на додану вартість. Це, до речі, є однією з суттєвих новел, необхідність запровадження якої послідовно обґрунтовувалася нами ще з 2010 р., оскільки врахування ПДВ як надбавки до реальної ціни призводить до її штучного формального завищення. Однак за рахунок механізму податкового кредиту по сплаті ПДВ відбувається кругообіг – при придбанні ПДВ, закладене у ціну, сплачується за рахунок державних коштів і продавцем (надавачем послуг чи виконавцем робіт) перераховується назад до Державного бюджету. Сам же замовник, зареєстрований як платник ПДВ, відносить його сплату до податкового кредиту,

відшкодовуючи за рахунок, знову ж таки, коштів бюджету. Таким чином, ПДВ реально не впливає на суму витрат та зменшення державних активів при закупівлі. Це знайшло свій вираз і у правилах бухгалтерського обліку – придбані матеріальні об'єкти беруться на баланс за ціною, без ПДВ [12, с. 37-38].

Однак, як свідчить практика, такі величини є очевидно необґрунтованими та заниженими, зумовлюючи радше відмову від проведення придбання необхідних ресурсів, аніж прийняття рішення розпочинати процедури. Більше того, вони не можуть залишатися статичними, у зв'язку з чим Закон про державні закупівлі передбачає правило, за яким вартість предмета закупівлі товарів, робіт і послуг, встановлена в Законі, переглядається кожні 24 місяці з урахуванням індексів споживчих цін, індексів цін виробників промислової продукції. За результатами перегляду Кабінет Міністрів України вносить до Верховної Ради України проект закону про внесення змін до цього Закону.

Окремо хотілося б звернути увагу на винятки у сфері дії Закону, передбачені у ч. 3 ст. 2 Закону про державні закупівлі, яка у 2014 р. істотно скоротила їх кількість. Водночас ч. 4 ст. 2 Закону містить і перелік випадків, при яких застосовується спеціальний порядок здійснення державних закупівель. Мова йде про такі потенційно важливі і загальні напрямки діяльності та осіб, які їх здійснюють, коли договірні відносини між виробниками й споживачами перелічених послуг регулюються у централізованому порядку законодавчими актами і типовими договорами, нормативно розрахованими тарифами. Враховуючи наведене, а також застосування ціни як основного критерію для оцінки комерційної пропозиції при закупівлях, придбання перелічених по-

слуг за процедурами відповідно до Закону є неможливим, оскільки ці послуги надаються постійно й за договорами, які укладаються відповідно до типових умов про ціну, а отже, об'єктивно відсутнє конкурентне середовище. Незважаючи на це, єдиним спеціальним Законом щодо цього на сьогодні є Закон «Про особливості здійснення закупівель в окремих сферах господарської діяльності», який передбачає лише особливості закупівель для окремих суб'єктів, залишаючи недоцільне існування загальних процедур закупівель у сферах, де конкуренція об'єктивно відсутня.

Нова редакція Закону України «Про здійснення державних закупівель» з формальної точки зору змінила концептуальні підходи до сфери застосування процедур державних закупівель (визначення об'єктного критерію їхнього застосування до «державних коштів» поступилося на користь встановлення суб'єктного складу замовників процедур державних закупівель, змінено граничні вартості та врахування нарахованих на них сум податкових зобов'язань по сплаті ПДВ, зменшення кількості винятків). Загалом проведені перетворення справляють позитивні враження та враховують основні рекомендації, висловлені у попередні роки. Водночас аналіз Закону вказує на суттєві недоліки, які ускладнюють його застосування навіть у експертному середовищі, одним з яких в межах цього дослідження названа недостатньо продумана концепція визначення замовників процедур. Все це вимагає не лише роз'яснень, а й чергового повернення до питання зміни Закону, яка повинна відбуватися при широкому громадському діалозі із залученням фахових дослідників проблем закупівель, в процесі якого стануть зрозумілі спонуки законодавців та механізми уникнення допущених ризиків.

Список використаної літератури

1. Подолання системної корупції у сфері державних закупівель : Аналітична записка Національного інституту стратегічних досліджень при Президентіві України // Сайт Національного інституту стратегічних досліджень при Президентіві України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.niss.gov.ua
2. Про здійснення державних закупівель : Закон України від 10.04.2014 р. // *Голос України*. – 2014. – 19 квіт. – № 78.
3. Большой коммерческий словарь / Под ред. Т. Ф. Рябовой. – М. : Война и мир, 1996. – С. 91.
4. *Кураков А. П.* Большой толковый словарь экономических и юридических терминов / А. П. Кураков, В. А. Кураков. – М. : Вуз и школа, 2001. – С. 138.
5. *Шадрина Е. В.* Региональная система государственных закупок как рыночный механизм обеспечения общественных потребностей : автореф. дисс. ... канд. экон. наук : 08.00.05 / Е. В. Шадрина ; ПГСА. – Пермь, 2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dissercat>
6. *Прядко В. В.* Система державних закупівель: фінансовий аспект / В. В. Прядко, К. Є. Крищенко // *Ефективна економіка* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua>
7. *Ільницький О. В.* Окремі проблеми здійснення державних закупівель за законодавством України у системі методів використання публічних фондів грошових коштів / О. В. Ільницький // *Фінансове право у ХХІ сторіччі: здобутки та перспективи* : зб. наук. праць за мат. Міжн. науково-практ. конф., 4-7 жовтня 2011 р. Ч. II. / НДІ фінансового права. – К. : Алерта, 2011. – С. 108-109.
8. Про особливості здійснення закупівель в окремих сферах господарської діяльності : Закон України від 25.05.2012 р. // *Голос України*. – 2012. – 16 черв. – № 110.
9. *Васильківський В.* «Нова біблія» держзакупівель: лояльна, але з родзинками / В. Васильківський // *Все про бухгалтерський облік: всеукраїнська професійна бухгалтерська газета*. – Спецвипуск № 45 (349) : «Держзакупівлі – 2014». – С. 3-10.
10. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Вищого арбітражного суду України та Генеральної прокуратури України щодо офіційного тлумачення положень статті 2 Арбітражного процесуального кодексу України (справа про представництво прокуратурою України інтересів держави в арбітражному суді) № 3-рп/99 від 8.04.1999 р. // *Офіційний вісник України*. – 1999. – № 15. – Ст. 35.
11. *Пінькас Г. І.* Фінансово-економічний механізм формування конкурентоспроможного ринку державних закупівель : автореф. дис. ... канд. экон. наук : 08.00.08 / Г. І. Пінькас ; Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». – Суми, 2012. – С. 8.
12. *Ільницький О. В.* Здійснення процедур закупівель товарів, робіт та послуг за державні кошти як обов'язкова умова виникнення договірних господарсько-правових зобов'язань у державному секторі економіки / О. В. Ільницький // *Тенденції розвитку договірного права в Україні в умовах сучасної економіки* : мат. регіонального науково-практичного семінару (м. Львів, 22 жовт. 2010 р.) / Львівський державний університет внутрішніх справ. – Львів : ЛьвДУВС, 2010. – С. 37-38.